

Головкін Богдан Миколайович

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криминології та кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Головкин Богдан Николаевич

*доктор юридических наук, профессор,
заведующий кафедры криминологии и криминально-исполнительного права
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Holovkin Bohdan

*Doctor of Legal Science, Professor,
Head of the Department of Criminology and Criminal Execution Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

Кахнова Марина Геннадіївна

*студентка
Інституту прокуратури і кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Кахнова Марина Геннадьевна

*студентка
Института прокуратуры и криминальной юстиции
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Kakhnova Maryna

*Student of the
Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of
Yaroslav Mudryi National Law University*

DOI: 10.25313/2520-2308-2021-11-7749

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ КРИВДНИКА

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЦА ОБИДЧИКА

CRIMINOLOGICAL PERSONAL TRAITS OF AN OFFENDER

Анотація. Дана стаття присвячена аналізу окремих аспектів криминологічної характеристики особи кривдника.

Автором звертається увага на те, що у зв'язку пандемією COVID-19, через карантин та ізоляцію, у більшості країн світу, в тому числі і в Україні, спостерігається загострення проблеми домашнього насильства. У зв'язку із цим, актуальним питанням стає дослідження окремих аспектів криминологічної характеристики кривдника.

В даній роботі, встановлено типові ознаки осіб кривдників, які вчиняють домашнє насильство. Автором було проведено диференціацію осіб, які вчиняють насильство у сім'ї за статтю, віковими характеристиками, освітнім рівнем.

В ході дослідження були встановлені негативні риси характеру, які (в більшості випадків) властиві особам, які вчиняють домашнє насильство.

При здійсненні дослідження кримінально-правових ознак, що дозволяють охарактеризувати особу кривдника, було з'ясовано, що основна маса протиправних діянь цієї категорії, вчиняються злочинцем одноосібно. При цьому, більшість з осіб, що вчиняють насильство в сім'ї, мають попередній кримінальний досвід та судимість.

На підставі аналізу соціально-психологічних ознак осіб кривдників, було виявлено схильність останніх діяти суспільно-небезпечним способом. При цьому, увагу привертає те, що серед мотивів вчинення домашнього насильства переважають неприязні стосунки.

При дослідженні соціально-ролевих ознак осіб, що вчиняють домашнє насильство, автор дійшов висновків, що останнім притаманне відмежування від позитивно орієнтованих соціальних груп, для них властиве виконання соціально негативних ролей і функцій, що призводить до неповаги, або свідомого ігнорування правових норм, трудових, сімейних та інших обов'язків.

В статті було наведено класифікацію особи кривдника за різними типами, залежно від морально-психологічних особливостей особи.

У висновках дослідження наведено типовий кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє насильство в сім'ї та зазначено перспективи подальших наукових досліджень з цього питання.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, особа кривдника, домашнє насильство.

Аннотация. Данная статья посвящена анализу отдельных аспектов криминологической характеристики личности обидчика.

Автором обращается внимание на то, что в связи с пандемией COVID-19, из-за карантина и изоляции, в большинстве стран мира, в том числе и в Украине, наблюдается обострение проблемы домашнего насилия. В связи с этим, актуальным вопросом становится исследование отдельных аспектов. криминологической характеристики обидчика.

В данной работе установлены типичные признаки лиц обидчиков, совершающих домашнее насилие. Автором была проведена дифференциация лиц, совершающих насилие в семье по полу, возрастным характеристикам, уровню образования.

В ходе исследования были установлены отрицательные черты характера, которые (в большинстве случаев) свойственные лицам, совершающим домашнее насилие.

При осуществлении исследования уголовно-правовых признаков, позволяющих охарактеризовать личность обидчика, было установлено, что основная масса противоправных действий этой категории, совершаются преступником единолично. При этом, большинство из лиц, совершающих насилие в семье, имеют предварительный уголовный опыт и судимость.

На основании анализа социально-психологических признаков личности обидчиков была выявлена склонность последних действовать общественно-опасным способом. При этом, внимание обращает то, что среди мотивов совершения домашнего насилия преобладают неприязненные отношения.

При исследовании социально-ролевых признаков лиц, совершающих домашнее насилие, автор пришел к выводам, что последним присуще отдаленность от положительно ориентированных социальных групп, для них свойственно выполнение социально негативных ролей и функций, приводящих к неуважению, или сознательному игнорированию правовых норм, трудовых, семейных и других обязанностей.

В статье была приведена классификация личности обидчика по разным типам, в зависимости от морально-психологических особенностей личности.

В выводах исследования приведен типичный криминологический портрет личности преступника, который совершает насилие в семье и отмечены перспективы дальнейших научных исследований по этому вопросу.

Ключевые слова: криминологическая характеристика, лицо обидчика, домашнее насилие.

Summary. This article considers particular aspects of criminological personal traits of an offender.

The author draws attention to the fact that in most countries of the world, including Ukraine, there is an exacerbation of the problem of domestic violence due to the COVID-19 pandemic, quarantine and isolation. Therefore, analysis of some particular aspects of the criminological personality traits of an offender is an urgent issue.

In this article, the typical personal features of offenders were identified. The author classified people committing domestic violence by gender, age and educational level.

The study identified negative traits of character that are common to the individuals committing domestic violence.

The research of criminal law features that characterize the personality of an offender showed that the offender commits most of all illegal acts from this category individually. At the same time, most of the people who commit domestic violence have previous criminal experience and a criminal record.

The analysis of socio-psychological characteristics of offenders revealed that latter tend to act in a socially dangerous way. It should be noted, that unfriendly relations become the most frequent motives for domestic violence.

The analysis of the social role of people committing domestic violence allowed concluding that the latter tend to separate themselves from positively oriented social groups. They tend to perform negative social roles and functions, causing violations or deliberate disregard for legal norms, labour, family and other responsibilities.

In the article, there is a classification of the different types of the offender's personality by moral and psychological traits of the person.

The findings of the research provide a typical criminological portrait of a person who commits domestic violence and outline the prospects for further research of this issue.

Key words: criminological profile, offender personality, domestic violence.

Постановка проблеми. У світлі пандемії COVID-19, через карантин та ізоляцію, у більшості країн світу (Україна в цьому плані не є винятком) спостерігається загострення проблеми домашнього насильства. Так, згідно офіційних даних Єдиного звіту Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення по державі, за звітний період з січня по жовтень 2021 року, органами Національної поліції України обліковується 2191 злочинів за статтею 126-1 Кримінального кодексу України (домашнє насильство). Для порівняння: кількість облікованих випадків домашнього насильства за період січень-жовтень 2020 рік складає — 1994, що дозволяє зробити висновок про те, що домашнє насильство стає, на жаль, поширеним явищем в українському суспільстві [1].

Проблема домашнього насильства ускладнюється також і тим, що офіційна статистика правоохоронних органів лише наближено показує реальний стан речей, адже дослідження, яке було проведено Інститутом демографії і соціальних досліджень за замовленням Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн. осіб стикаються із умисним систематичним вчиненням щодо них фізичного, психологічного або економічного насильства. Більшість з них не повідомляють про такі випадки найближче оточення та/або правоохоронні органи. В органи Національної поліції звертаються тільки 10–15% постраждалих [2].

У певній мірі в українському суспільстві можна спостерігати стигматизацію жертв домашнього насильства, у зв'язку із чим, даний злочин в Україні має високий рівень латентності. У більшості випадків, сам факт насильства приховується, а якщо постраждала особа і звертається до правоохоронних органів, то, певна кількість працівників поліції вважає, що це приватна справа кожної сім'ї, або правоохоронці просто вважають більшість повідомлень про домашнє насильство неправдивими [3].

З огляду на те, що висока питома вага домашнього насильства у структурі злочинності приблизно через 3–5 років з високою ймовірністю може призвести до зростання рівня тяжких насиль-

ницьких злочинів проти життя і здоров'я особи і вплинути на характер злочинності в майбутньому [4, с. 276], на нашу думку, детального вивчення потребує особа кривдника.

Аналіз та дослідження соціально значущих характеристик, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують особу кривдника матиме важливе практичне значення, адже в подальшому, допоможе розробити конкретні заходи профілактики злочинної поведінки осіб, що вчиняють домашнє насильство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання характеристики осіб, що вчиняють домашнє насильство було предметом розгляду в працях наступних вчених: Блага А.Б. [5], Ботнаренко І.А. [6], Джужа О.М. [7], Головкін Б.М., Крижна Л.В. [7] та інші. Науковець Одинокіна А. досліджувала питання латентності домашнього насильства, як кримінального правопорушення [3]. Головкін Б.М. займався вивченням сімейно-побутових конфліктів та вивчав складові соціально-психологічного портрету особи сімейно-побутового злочинця. Загальним питанням насильства в сім'ї приділяли увагу науковці: Блага А.Б., Крижна Л.В. Дослідник Джужа О.М. приділяв увагу правовим та криминологічним засадам запобігання насильству в сім'ї.

Формулювання цілей статті (постановка задачі). Головна мета даної статті — аналіз системи рис, що характеризують особу, яка вчиняє домашнє насильство, задля розробки в подальшому заходів запобігання такого виду злочинів. Другою, не менш важливою, метою даного дослідження є привернення уваги до загострення проблеми домашнього насильства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно офіційних даних із 1614 виявлених осіб, які вчинили домашнє насильство 96,2% складають чоловіки (жінок, які вчинили домашнє насильство — 61, що становить лише 3,78% від загальної кількості виявлених осіб, які вчинили домашнє насильство). В свою чергу, це дозволяє зробити висновок про гендерно-зумовлений характер даного явища, а та-

кож те, що домашнє насильство в Україні є одним із проявів насильства за ознакою статі [1].

Якщо говорити про вік як важливу соціально-демографічну ознаку особи кривдника, то, на думку Б.М. Головкина, найбільша криміногенна активність у сімейно-побутового насильницького злочинця (в тому числі, це стосується кривдників) спостерігається в одружених чоловіків у віці 30–50 років із середнім освітянським рівнем, що певною мірою зумовлено кризовими періодами їх особистого й сімейного життя. У них спостерігається накопичення негативного життєвого досвіду, ослаблення соціальних зв'язків, дезадаптація [8, с. 7]. Дійсно, говорячи про вік особи кривдника, слід констатувати, що за даними Офісу Генерального прокурора (за період з січня по жовтень 2021 року) домашнє насильство вчинялось саме чоловіками, які у 80,42% випадків мали вік 29–54 років [1].

Увагу привертає те, що основну масу (72, 4%) кривдників складають особи із базовою середньою та профільною середньою освітою (1169 осіб із 1614 виявлених). Цікаво, що 1329 осіб (82,35%) із 1614 виявлених є працездатними, проте ніде не працюють та не навчаються [1]. Незайнятість у виробництві веде до розширення меж бездіяльного періоду, що використовується для задоволення примітивних потреб у випивці, розвагах, бешкетуванні тощо. Крім того, бездіяльність формує звичку до інертно-споживацького способу життя у колі собі подібних, з виплескуванням час від часу негативних емоцій на близьких і рідних осіб, які виступають противниками такої поведінки [9, с. 192].

На думку Головкина Б.М., у більшості випадків, такі особи ведуть інертно-паразитуючий спосіб життя, не працюють, при цьому агресивно реагують на будь-які спроби членів сім'ї змінити подібний життєвий уклад, що створює сприятливе підґрунтя для продовжуваних конфліктів із родиною [8, с. 7].

Також слід зазначити, що згідно даних Національної поліції в Єдиному державному реєстрі досудових розслідувань відсутні данні щодо депутатів Верховної Ради України та АР Крим, депутатів обласних, сільських, селищних, міських, районних рад, державних службовців (категорій А-В), посадових осіб місцевого самоврядування, що вчиняли домашнє насильство. Натомість, серед осіб, що вчиняли домашнє насильство, за соціальним становищем, переважають робітники. Даний факт, на нашу думку, пояснюється не особливою криміногенністю з боку робітників, а їх переважною чисельністю серед інших соціальних груп усього працездатного населення в Україні [10, с. 85].

Підсумовуючи викладене, домашнє насильство найчастіше вчинюють одружені чоловіки у віці від 29–54 років з невисоким освітнім рівнем та які не мають постійного місця роботи. Для них властиві такі негативні риси, як нестриманість емоцій, брутальність, егоїзм, безтактність, черствість тощо, через що вони менше володіють собою в конфліктних ситуаціях і часто задовольняють свої бажання, застосовуючи грубу фізичну силу. Особи ж з високим рівнем освіти й культури, як правило, вирішують конфлікти в сім'ї іншим, незлочинним шляхом (примирення, розірвання шлюбу тощо) [10, с. 85].

Щодо кримінально-правових ознак, які дозволяють охарактеризувати особу кривдника, то, як зазначає у своєму дослідженні Блага А.Б., основна маса протиправних діянь цієї категорії, вчиняються, як правило, злочинцем одноосібно. Це ще раз підтверджує тезу про те, що основною рушійною силою кривдника є прагнення завдяки фізичній або психологічній перевазі встановити повну владу над партнером, дитиною, іншим членом родини [5, с. 97].

Не менш важливе значення при аналізі осіб, які вчинили насильство в сім'ї має така характеристика як наявність попереднього кримінального досвіду. Так, 436 осіб — кривдників, що становить 27% із 1614 виявлених осіб-кривдників, раніше вчиняли кримінальні правопорушення. До того ж, 276 осіб, із загальної чисельності виявлених, мають не зняту або не погашену судимість [1], що в свою чергу, може свідчити про стійкий характер девіантної поведінки таких осіб та відсутність бажання дотримуватись загальносоціальних норм та правил. На момент учинення злочину більше 27% злочинців (436 осіб із 1614 виявлених) перебували в стані алкогольного сп'яніння.

Соціально-психологічні ознаки особи злочинця характеризують світогляд, життєві інтереси та установки. Вважається, що особи, які вчиняють домашнє насильство є егоїстичними за своєю природою. При цьому, як зазначає О. Гумін, для них важливу роль відіграє така антигромадська установка, як готовність особи за відповідних умов мікросередовища діяти суспільно небезпечним способом. Щодо мотивів вчинення домашнього насильства, то більшу частину становлять неприємні стосунки (55,5%). Друге місце серед встановлених мотивів посідають помста та корисні мотиви — 22% і 18,5% відповідно. Такий результат не випадковий, оскільки винних нерідко штовхає на вчинення злочину прагнення помститися за колишні приниження, побиття, знущання, дійсні чи уявні

зради, що актуалізуються під час міжособистісних зіткнень. Інші мотиви становлять близько 4% [11, с. 175].

Аналіз соціально-рольових ознак, або особистісно-рольових якостей, що характеризує соціальні позиції особи в різних сферах життєдіяльності (у суспільному житті, родині, на виробництві), показує, що особам кривдникам притаманне відмежування від позитивно орієнтованих соціальних груп, виконання соціально негативних ролей і функцій, що призводить до неповаги, або свідомого ігнорування правових норм, трудових, сімейних та інших обов'язків. Визначення соціально-рольових позицій особи дає змогу визначити механізм злочинної поведінки [6, с. 88].

Аналіз близько 50 вироків в Єдиному державному реєстрі судових рішень, постановлених в період з 01.01.2019 по 31.09.2021рр. дозволяє зробити висновок про те, що кожен третій випадок домашнього насильства стосувався жінок, з якими кривдник перебував у родинних, близьких стосунках (дружини, співмешканки, матері, бабусі, тещі, свекрухи, тітки). Таким чином, можна стверджувати, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень, за вказаний вище період, були відсутні вирoki, коли жінка вчиняє насильство проти чоловіка/ співмешканця або щодо повнолітнього сина. Більшість кривдників — особи, які перебувають у шлюбі, як офіційно зареєстрованому, так і цивільному; розлучені; є серед них і невелика частка неодружених осіб. Те, що особи-кривдники в більшості випадків перебували в зареєстрованому шлюбі зі своїми жертвами, вказує на те, що їм дуже комфортно перебувати в таких стосунках, де вони можуть усе контролювати, постійно самостверджуючись за допомогою застосування насильства стосовно дружини, що зі свого боку зумовлює їх бажання зберегти дані взаємини [12, с. 91].

Увагу привертає той факт, що нерідко спостерігаються різкі суперечності між рольовою поведінкою у сімейній сфері та поведінкою у сфері праці, що характеризується своєрідним феноменом «роздвоєння особистості». Це виявляється в тому, що з одного боку людина ввічлива і дисциплінована на роботі, а з іншого — конфліктна і деспотична в сім'ї [12, с. 92].

В залежності від морально-психологічних особливостей особи кривдника криминологи класифікують цих осіб за різними типами. Наприклад, О.М. Джужа виділяє ситуативний тип, до якого належать особи, які характеризуються позитивно

або нейтрально. Вони, зазвичай, схильні до наслідування загальноприйнятих правил соціальної взаємодії. Їм притаманні невміння стримувати себе в конфліктній ситуації, соціальний інфантилізм, відсутність інтелектуальних, емоційних і вольових ресурсів. Нестійкий тип, об'єднує осіб, яких загалом характеризують негативно. Вони раніше вдавалися до порушення моральних норм, учиняли різні правопорушення, зокрема у сфері сімейних відносин. Правопорушники цієї категорії неналежно виконують вимоги суспільно прийнятих соціальних ролей, але спрямованість на вчинення насильницьких дій проти особи в них явно не виражена. Їхня насильницька поведінка в сім'ї формується зазвичай під впливом ситуативних імпульсів і спонукань.

Стійкий тип, представникам якого притаманні чітка та стійка агресивно-насильницька спрямованість, стереотип застосування грубої сили. Їхня злочинна насильницька поведінка в сім'ї впливає зі звичного стилю життя та зумовлена стійкими антигромадськими поглядами, асоціальними установками й орієнтаціями. У сім'ї такі особи, зазвичай, самі створюють провокаційну ситуацію.

Злісний тип, представники якого відрізняються чіткою і стійкою агресивно-насильницькою спрямованістю, яка має глибоко вкорінений, домінуючий, злісний характер, унаслідок чого їхні злочинні дії значною мірою втрачають ситуаційний характер. Домашнє насильство для них є самоціллю [7, с. 38–40].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, доцільно зазначити, що домашнє насильство є гендерно зумовленим явищем в Україні, оскільки потерпілими від дій домашніх кривдників у більшості випадків є жінки.

На основі аналізу офіційних статистичних даних можна сформулювати наступний криминологічний портрет особи злочинця, який вчиняє насильство в сім'ї: чоловік віком 29–54 років, одружений, освіта середня, переважно не має постійного місця роботи або є працівником низької кваліфікації, з ознаками девіантної поведінки (схильний до вживання спиртних напоїв та вчинення різноманітних правопорушень), має «викривлену» соціальну свідомість, низький рівень соціальних навичок або порушення психіки.

На нашу думку, подальші дослідження, що стосуються особи кривдника мають бути направлені на розробку практичних заходів щодо запобігання домашнього насильства в Україні.

Література

1. Єдиний звіт Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення по державі за 2020–2021 рік. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114368&libid=100820
2. Щороку в Україні від домашнього насильства гинуть 600 жінок (інфографіка). 2017. URL: <https://www.unian.ua/society/2233774-schoroku-v-ukrajini-vid-domashnogo-nasilstva-ginut-600-jinok-infografika.html>
3. Одинокова А. Латентність домашнього насильства як кримінального правопорушення. 2021. URL: <http://jurfem.com.ua/latentnist-domashnyogo-nasylstva/>
4. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 274–280.
5. Блага А. Б. Насильство в сім'ї. Монографія. Х.: ФО-П Макаренко, 2014. 360 с.
6. Ботнаренко І. А. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (103). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/2357/1/7%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%2C%20%D1%8F%D0%BA%D1%96%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%20%D1%81%D1%96%D0%BC%E2%80%99%D1%97.pdf>
7. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі, І. В. Опришка, О. Г. Кулика. Київ: Нац. акад. внутр. справ України. 2005. 124 с.
8. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень. Автореф. Харків. 2003. С. 16.
9. Головкін Б. М. Соціально-психологічний портрет особи сімейно-побутового злочинця. Вісник Запорізького юрид. ін-ту. 2001. № 1. С. 189–198.
10. Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин: дис. ... канд. юрид. наук: К., 2000. 215 с.
11. Гумін О. М. Характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 810. С. 172–177. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2323/vnulpurn201481030.pdf>
12. Ліщук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Наталія Олександрівна Ліщук; Міністерство освіти і науки України, Заклад вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права», Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2020. 232 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/2297/dysertaciyalishchukno.pdf>

References

1. Iedynyi zvit Ofisu Heneralnoho prokurora pro kryminalni pravoporushennia po derzhavi za 2020–2021 rik. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114368&libid=100820
2. Shchoroku v Ukraini vid domashnoho nasylstva hynut 600 zhinok (infohrafika). 2017. URL: <https://www.unian.ua/society/2233774-schoroku-v-ukrajini-vid-domashnogo-nasilstva-ginut-600-jinok-infografika.html>
3. Odyonokova A. Latentnist domashnoho nasylstva yak kryminalnoho pravoporushennia. 2021. URL: <http://jurfem.com.ua/latentnist-domashnyogo-nasylstva/>
4. Holovkin B. M. Pro determinatsiiu zlochyynosti. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2020. № 1. S. 274–280.
5. Blaha A. B. Nasylstvo v simi. Monohrafiia. Kh.: FO-P Makarenko, 2014. 360 s.
6. Botnarenko I. A. Kryminolohichna kharakterystyka osib, yaki vchyniaiut nasylstvo v simi. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2017. № 2 (103). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/2357/1/7%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%2C%20%D1%8F%D0%BA%D1%96%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%20%D1%81%D1%96%D0%BC%E2%80%99%D1%97.pdf>

7. Pravovi ta kryminolohichni zasady zapobihannia nasylstvu v simi: navch. posib. / za zah. red. O.M. Dzhuzhi, I.V. Opryshka, O.H. Kulyka. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy. 2005. 124 s.
8. Holovkin B.M. Simeino-pobutovi konflikty v systemi determinatsii umysnykh vbyvstv i tiazhkykh tilesnykh ushkodzen. Avtoref. Kharkiv. 2003. S. 16.
9. Holovkin B.M. Sotsialno-psykholohichniy portret osoby simeino-pobutovoho zlochyntsia. Visnyk Zaporizkoho yuryd. in-tu. 2001. № 1. S. 189–198.
10. Kryzhna L.V. Poperedzhennia zlochyniv, shcho vchyniaiutsia u sferi simeino-pobutovykh vidnosyn: dys. ... kand. yuryd. nauk: K., 2000. 215 s.
11. Humin O.M. Kharakterystyka osib, yaki vchyniaut nasylstvo v simi. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Yurydychni nauky. 2014. № 810. S. 172–177. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2323/vnulpurn201481030.pdf>
12. Lishchuk N.O. Nasylnytski dii, shcho vchyniaiutsia shchodo zhinok: prychny ta zapobihannia: dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk: 12.00.08 — kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno- vykonavche pravo / Nataliia Oleksandrivna Lishchuk; Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Zaklad vyshchoi osvity «Lvivskyi universytet biznesu ta prava», Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika». Lviv, 2020. 232 s. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/2297/dysertaciyalishchukno.pdf>